

Бібліотечна довідка

160 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КАРПОВИЧА САДОВСЬКОГО

ЗМІСТ

	Стор.
1. Життєвий і творчий шлях Миколи Садовського.....	2
2. Театр Миколи Садовського.....	5
3. Ключові слова.....	6

Микола Карпович Садовський (справжнє прізвище Тобілевич) — актор, режисер і громадський діяч. Корифей українського побутового театру.

1. Життєвий і творчий шлях Миколи Садовського

Микола Карпович Тобілевич народився в с. Кам'яно-Костувате на Херсонщині (нині Миколаївська область). Батько, Карпо Адамович, походив із зубожілих дворян, служив прикажчиком у панських маєтках. Мати, Євдокія Зінов'ївна, була кріпачкою, яку викупив з неволі Карпо Тобілевич. Четверо з шести дітей сім'ї Тобілевичів стали професійними акторами. В історії культури важко знайти сім'ю, яка б дала одночасно таке сузір'я талантів. Брати Миколи Карповича відомі театральні діячі, актори і драматурги — Іван Карпенко-Карий та Панас Саксаганський і сестра Марія Садовська-Барілотті, співачка, яка володіла чудовим сопрано, актриса. «Університети» починалися для Миколи Тобілевича в 1864 р. з Бобринецької повітової школи, потім були гімназія у Херсоні та Єлисаветградське реальне училище. З Бобринця бере початок дружба з М. Кропивницьким, який часто заходив до І. Карпенка-Карого, де мешкав Садовський. Вони втрох утворювали музичне тріо, де Микола грав на віолончелі.

Служив піхотним офіцером в Бендерській фортеці і при офіцерському зібранні організував драмгурток, де й зустрівся з дружиною артилериста Марією Адамовською-Хлистою, яка з часом і стала його дружиною. Добровольцем пішов на російсько-турецьку війну 1877–1878 рр. Захищав Шипку від турецьких завойовників, за що одержав орден і Георгіївський хрест.

На професійну сцену Микола Карпович вийшов у 1881 р. і до 1888 р. працював поруч з М. Кропивницьким і під його режисерською рукою, але і не уникнув мистецького впливу М. Старицького, який був деякий час (1883–1885) директором трупи, створеної М. Кропивницьким. Використовував у своїй сценічній діяльності прізвище своєї матері — Садовський. Сценічні образи М. Садовського відзначалися історичною й соціальною конкретністю, психологічною глибиною та ідейною чіткістю.

Діапазон творчих можливостей актора був надзвичайно широкий. Щедро наділила його матінка-природа: високий на зріст, мав прекрасну будову тіла, виразне і вродливе обличчя, чудово розроблений рівний в усіх регістрах голос. Микола Карпович прославився як винятковий виконавець народної пісні (він не вчився співу у спеціалізованих закладах).

Живучи тривалий час на селі, серед простого люду, у простій мужицькій хаті, слухаючи пісні своєї матері і тих людей, які збиралися у них у дні свят, ще з дитинства він перейняв від народу його співочий хист і вміння співати так, що, слухаючи, хотілося то плакати, то сміятись. Та й декламатор з нього був чудовий і надзвичайно оригінальний виконавець українського танцю. Взагалі характерною рисою його натури була глибока любов до народної творчості.

М. Садовський найбільш уславився в ролях героїчних, переважно в історичних п'єсах «Богдан Хмельницький», «Назар Стодоля», «Сава Чалий»; з побутових ролей особливо відзначимо ролі Дмитра («Не судилося» Старицького), Подорожнього («Зимовий вечір» Старицького), Писаря («По ревізії» Кропивницького); комедійних — Карся у «Запорожці за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, Мартина Борулі в однойменній комедії І. Карпенка-Карого, городничого в «Ревізорі» М. Гоголя та ін. Він належав до так званих акторів «натур» з типовою для них нерівністю гри. Характерний для творчості М. Садовського був момент імпровізації, і він ним талановито користувався, хоч ніде не зраджував вірності психологічного малюнку, «логіці типу», і особливість трактування ролей крилася в характері і манерах актора. Як актор М. Садовський був самобутнім майстром, сценічна творчість якого ґрунтувалася на глибокому знанні життя народу, його психології, його історії, традицій і побуту.

В 1888 р. М. Садовський очолив колишню трупу М. Кропивницького як режисер, її керівник. П'єси М. Старицького поруч з драматичними творами М. Кропивницького стають основою репертуару трупи. Ті ж самі принципи народності і реалізму, який утверджував Садовський — актор, лежали в основі і його режисури. Вирішальне значення для формування Садовського — режисера мали уроки режисерської школи М. Кропивницького, від якого він сприйняв глибоке розуміння поняття ансамблю вистави, новаторський підхід до таких невід'ємних її компонентів, як декорації, реквізит, бутафорія, грим, костюм, підпорядкування цих компонентів мистецькому завданню — правдивому зображенню на сцені життя народу. А це так необхідно було, адже театр залишався одним джерелом поширення публічно української мови і в умовах переслідування і заборон єдиним механізмом, який мав демонструвати самобутність української культури.

Садовський як режисер умів глибоко вникати не лише в ідейну сутність п'єси, а й в її стильові особливості. Характерна ознака творчого методу Садовського — режисера — заглиблення в людську психіку, проникнення в духовний світ образу, правдиве яскраве відтворення сподівань, бажань, думок, побуту народу, національного колориту. Основним

законом творчості Садовського була правда життя на сцені — соціальна і психологічна правда поведінки, вчинків, переживань дійових осіб. Він вимагав від акторів та інших співтворців спектаклю глибокого органічного ансамблю, однієї манери гри, єдності тону і ритму вистави. Вистави українського театру вирізнялися цілковитою гармонією. Кожна з них мала свій стиль, який об'єднував усі компоненти постановки. Не було розриву між змістом і формою.

Доля Миколи Карповича тісно переплелася з долею видатних його вчителів і сподвижників М. Кропивницького і М. Старицького, його талановитих рідних братів Тобілевичів та сестри, а також славетної М. Заньковецької. По-різному склалися особисті взаємини між цими видатними митцями: вони часто розходилися в житті, іноді надовго, щоб потім знову зійтися, але ніколи не розходилися в мистецьких принципах, бо робили одну спільну справу — творили реалістичний український театр.

Але найяскравіше засяяв самобутній талант М. Садовського у другий період його творчої діяльності зі створенням нової трупи та відкриттям першого і єдиного до 1917 р. стаціонарного театру в Києві в 1907 р., керівником якого він був до 1919 р. (до приходу більшовиків). Створення театру Садовського об'єктивно стало віддзеркаленням загальної боротьби за українську культуру.

Микола Карпович умів оточити свій театр талановитими людьми, захопленими театральним мистецтвом. Ніколи не шкодував грошей на оформлення вистав, костюми й декорації до яких спеціально виготовлялися, до кожної опери, до кожної п'єси. Це теж було великою новиною в українському театрі. Прагнув зробити театр школою просвітницьких ідей, де в живих образах змальовувалося все життя народу. З радістю вітав в театрі найбільш необхідні верстви населення.

Для цього раз на тиждень пропонувалися спектаклі вартістю квитка від 5 до 20 коп., у яких брали участь кращі актори. Такі вистави приваблювали школярів, студентів, робітників, солдатів і принесли театру щирі симпатії й прихильність, а акторам славу.

Типовими рисами вдачі корифея сцени були воля, наполегливість, впертість і, певною мірою, самозакоханість, яка чимало нашкодила йому не тільки в особистому житті, а й у громадській діяльності. У житті серед колег він завжди тримався просто й щиро.

Не сприйнявши подій революції 1917 року, М. Садовський у січні 1919 р. покинув рідну країну та емігрував до Галичини, де з 1920 р. по 1923 р. очолював театр, у 1923 р. виїхав до Праги, де проживав до 1926 р. Завдяки клопотанню Г. Юри та О. Ватули вдалося одержати дозвіл на його повернення в Україну. Працював в театрі і кіно, збагачуючи своїм досвідом українську культуру.

У 1933 р. М. К. Садовського (Тобілевича) не стало. Похований на Байковому кладовищі.

Він залишив по собі спогади «Мої театральні згадки», опубліковані лише в 1956 р.

Театру в м. Вінниця, в якому неодноразово ще в 1917 р. гастролював театр Садовського, присвоєно в 1957 р. ім'я блискучого актора, режисера, засновника професійного українського театру М. Садовського.

Джерело: http://ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part4/039.htm

2. Театр Миколи Садовського

Трупа українських артистів під керівництвом Миколи Садовського — перший стаціонарний укр. театр у Києві. Заснован М. Садовським у Полтаві 1906. Спочатку трупа була мандрівною, з осені 1907 — стаціонарною [Садовський орендував Троїцький народний дім Товариства грамотності (тепер приміщення Київ. театру оперети)].

В складі трупи:

М. Заньковецька, Л. Ліницька, Г. Борисоглібська, С. Тобілевич, О. Полянська, М. Малиш-Федорець, Є. Хуторна, Г. Затиркевич-Карпинська, С. Стаднікова, І. Мар'яненко, І. Загорський, Ф. Левицький, О. Корольчук, С. Паньківський, М. Петлішенко, Г. Марнич, деякий час — Л. Курбас, И. Стадник.

Режисерами-постановниками були М. Садовський, М. Старицька, Ф. Левицький, І. Мар'яненко, Й. Стадник. До художнього оформлення вистав залучали В. Кричевського, І. Бурячка, до музичного — М. Лисенка, К. Стеценка. Продовжуючи і розвиваючи реалістичні традиції М. Щепкіна, М. Гоголя, Т. Шевченка, М. Кропивницького, театр досяг у своїх кращих виставах глибокої життєвої правди, відгукувався на актуальні питання тогочасного життя.

Сцена з вистави «Тепленьке місце» О. Островського. Київ. 1909.

Основу репертуару становила укр. класична драматургія: «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Безталанна», «Сава Чалий», «Суета» І. Карпенка-Карого, «Лимерівна» Панаса Мирного, «Украдене щастя» І. Франка, «Богдан Хмельницький», «Зимовий вечір» М. Старицького, «Глитай, або ж Павук», «Дві сім'ї» М. Кропивницького, «Камінний господар» Лесі Українки, а також п'єси С. Васильченка, Л. Яновської, Б. Грінченка, С. Черкасенка та інших. Великою заслугою театру було розширення репертуару перекладними п'єсами, передусім рос. драматургів. Вперше укр. мовою було поставлено: «Ревізор» М. Гоголя, «Гірка доля» («Никандр Безщасний») О. Писемського, «Тепленьке місце» О. Островського. «Ведмідь» А. Чехова та ін. В перекладах з польської йшли «Мораль пані Дульської» Г. Запольської, «Мазепа» Ю. Словацького, з німецької — «Забавки» А. Шніцлера, з єврейської — «Міреле Ефрос» Я. Гордіна та ін.

Вперше на укр. сцені театр поставив п'єси про життя робітничого класу: «Стара шахта» Де ле Граціє, «Загибель „Надії"» Г. Гейерманса, а також укр. та зарубіжні опери: «Енеїда», «Утоплена», «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Роксолана» Д. Січинського, «Пан сотник» Г. Козаченка, «Галька» С. Монюшка, «Продана наречена» Б. Сметани, «Сільська честь» П. Масканьї, в яких співали М. Литвиненко (Литвиненко-Вольгемут), О. Петляш, М. Микиша та ін. Диригентами оперних вистав були Г. Єлінек, О. Кошиць, П. Гончаров, хореографом, хормейстером та диригентом — В. Верховинець. У 1916–1917 внаслідок виходу з трупи провідних акторів (М. Заньковецька, пізніше — І. Мар'яненко та ін.) знизився худож. рівень вистав. В 1919 театр припинив діяльність.

3. Ключові слова

Микола Садовський
